

Wagenweg

Inhoud

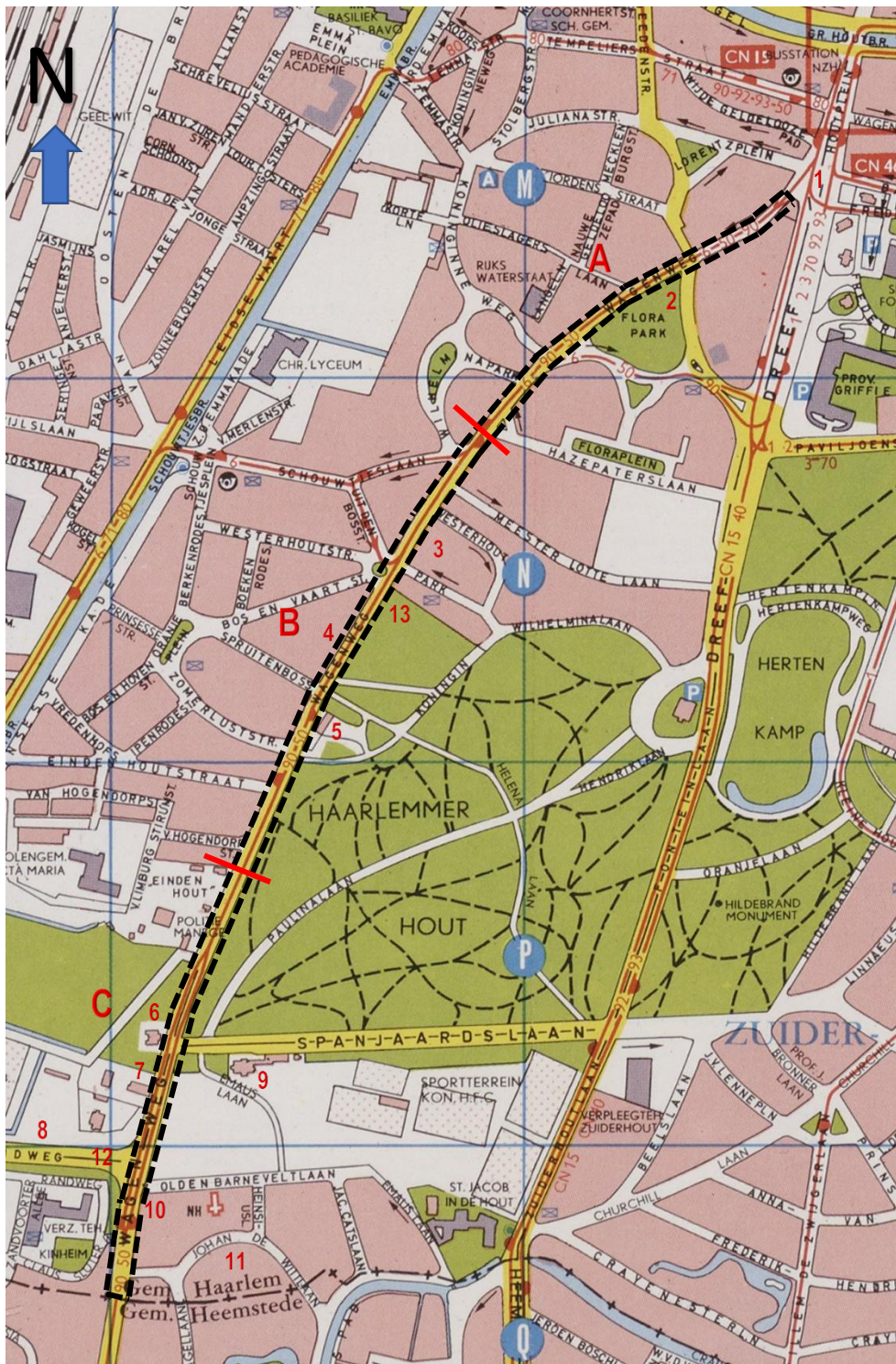
1	Inleiding	1
2	Afbeeldingen Sectie Florapark.....	3
3	Afbeeldingen Sectie Bos en Vaart	8
4	Afbeeldingen Sectie Eindhoven	13
5	Geschiedenis van de Wagenweg	18
5.1	Ontwikkeling in plattegronden	18
5.2	Oorsprong van de naam	23
5.3	Ontstaan van de Wagenweg.....	23
5.4	Landwegperiode	25
5.5	Buitenplaats- en tuinenperiode	25
5.6	Nieuwe woonwijkperiode.....	25
5.7	Moderne tijd	26
6	Bibliografie uitgebreid	33

1 Inleiding

Bij de Haarlemmerhout en omgeving gaat het in mijn artikelen meer over de open ruimte. Dit in tegenstelling tot de binnenstad, waar het meer specifiek over gebouwen gaat. De Wagenweg loopt langs de westkant van de Haarlemmerhout en maakt functioneel en visueel deel uit van dat parkbos. Zodoende wil ik mij in dit artikel beperken tot de Wagenweg als ruimte.

In de boekjes Haarlemmerhout 400 jaar (Temminck, et al., 1984), Koninginnebuurt (Bulte, 2009) en Bosch en Vaart (Bulte, et al., 1992) wordt veel informatie gegeven over bewoners, bedrijven en instellingen langs de Wagenweg. Daar wil ik het dan ook minder over hebben, maar meer over de evolutie/verstening die de Wagenweg van landweg tot stadsstraat heeft doorgemaakt.

Gelukkig is er veel beeldmateriaal te vinden. Om dit vele beeldmateriaal wat te structureren, heb ik het lange traject van de Wagenweg in drie delen onderverdeeld. Het gaat om de secties Florapark, Bos en Vaart en Eindhoven. Zoveel mogelijk heb ik foto's van de huidige situatie erbij geplaatst.

Noord-Hollands archief ; Uitsnede van kaart NL-HlmNHA_560_2105 ; Falkplan ; 1977 ;
Plattegrond van Haarlem. De begrenzing van de Wagenweg wordt op de kaart aangegeven door: **-----**

Sectiebegrenzing: **-----**

A : Sectie Florapark

B : Sectie Bos en Vaart

C : Sectie Eindhoven

1: Houtplein

2: locatie voormalig Hazepatersveld

3: locatie voormalig landhuis Westerhout

4: locatie voormalig landhuis Bos en Vaart

5: landhuis Zomerlust

6: landhuis Eindhoven

7: landhuis Vredenhof

8: Westelijke Randweg

9: landhuis Uit den Bos

10: locatie voormalige theekoepel van voormalig landhuis Bos en Hoven

11: locatie voormalig landhuis Bos en Hoven

12: locatie verdwenen huisnummers Wagenweg 254 en 256

13: Villa Spruitenbos

2 Afbeeldingen Sectie Florapark

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31450. Maker: ? Datum: 1964. Wagenweg hoek Dreef, gezicht richting zuidwest in de Wagenweg

DSC_00039382 ; AV ; 8-5-2025 ; vergelijkbare locatie als op foto links

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1478 foto's en negatieven van Fotopersbureau De Boer te Haarlem, Inventarisnummer 3937. Maker: C. de Boer. Datum: 1974. Wagenweg 8 met Opelgarage van de gebroeders Kimman. Gesloopt in 1989 om plaats te maken voor een flatgebouw.

DSC_00039381 ; AV ; 8-5-2025 ; vergelijkbare locatie als op foto links

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2787. Maker: ? Datum: ?, Begin 20e eeuw. Wagenweg, hoek Iordensstraat, gezicht richting noordoost

DSC_00039380 ; AV ; 8-5-2025 ; uitsnede van foto. Vergelijkbare locatie als op afbeelding links

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42707. Maker: C. Ekama. Datum: 1865. Wagenweg, gezicht richting noord ter hoogte van het Hazepatersveld, nu Florapark

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2767. Maker: uitgever Van der Horst, Den Haag. Datum: begin 20^e eeuw. Wagenweg hoek Koninginneweg, gezicht richting noord. Rechts het Florapark

DSC_00039376 ; AV ; 8-5-2025 ; vergelijkbare locatie als de twee afbeeldingen hierboven

Haarlem, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2775. Maker: uitgeverij J.M. Schalekamp, Buiksloot. Datum: poststempel 1912. Wagenweg ter hoogte van het Florapark, gezicht richting noord

DSC_00039379 ; AV ; 8-5-2025 ; vergelijkbare locatie als op afbeelding links

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31543. Maker: ? Datum: 1897. Florapark 14. In de volksmond heet deze villa de "villa van mejuffrouw De Petit". Zij was de eerste bewoonster. Het was zowel in-als uitwendig een zeer rijk gedecoreerde villa. In 1939 gesloopt om plaats te maken voor de Haarlemmerhoutschool, nu de Bos en Vaartschool.

DSC_00039374 ; AV ; 8-5-2025 ; Wagenweg, gezicht richting oost op de Bos en Vaartschool. Locatie en kijkrichting van foto links is niet geheel duidelijk. Hier gaat het meer om de bebouwing, die verdwenen is en wat voor soort bebouwing ervoor in de plaats gekomen is.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 46281. Maker: J. Swertner. Datum: 1763. Wagenweg, gezicht richting noord op het Hazepatersveld, nu het Florapark.

DSC_00039377 ; AV ; 8-5-2025 ; locatie vergelijkbaar met die van de afbeelding hiervoor. Het Hazenpatersveld is nu Florapark met bebouwing eromheen

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31648. Maker: ? Datum: 1966. Wagenweg ter hoogte van Hazepaterslaan. Gezicht west op De Tijdmeter met klokkenwinkel.

DSC_00039317 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg bij Hazepaterslaan, gezicht richting west. Foto vergelijkbaar met afbeelding links

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisnummer 31685. Maker: ? Datum: 1960. Wagenweg hoek Wilhelminapark, gezicht richting noord

DSC_00039318 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg bij Hazepaterslaan, gezicht richting noord. Foto vergelijkbaar met afbeelding links.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31657. Maker: ? Datum: 1929. Wagenweg hoek Hazepaterslaan. Elektrische tram met wachthuisje van de Noord-Zuid-Hollandse Vervoer Maatschappij. Gezicht richting west.

DSC_00039319 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg bij Hazepaterslaan, gezicht richting zuidwest. Foto vergelijkbaar met afbeelding links

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem, Inventarisnummer 2019. Maker: ? Datum: 1900. Wagenweg ter hoogte van de Hazepaterslaan. Gezicht richting zuidwest,

DSC_00039321 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg bij Hazepaterslaan, Gezicht richting zuid. Foto vergelijkbaar met afbeelding links.

3 Afbeeldingen Sectie Bos en Vaart

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 2779. Maker: J. Fielmich. Datum: 28 april 1976. Wagenweg hoek Schouwteslaan gezicht richting noord

DSC_00039322 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg kruising Schouwteslaan, gezicht richting noord. Foto vergelijkbaar met afbeelding links.

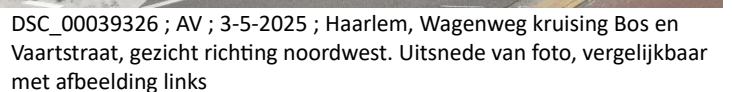
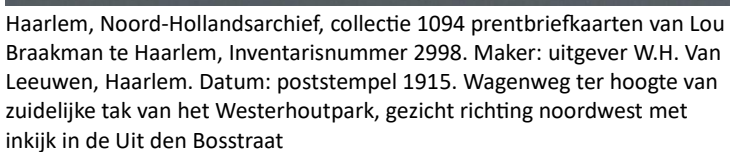
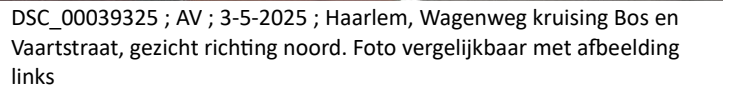
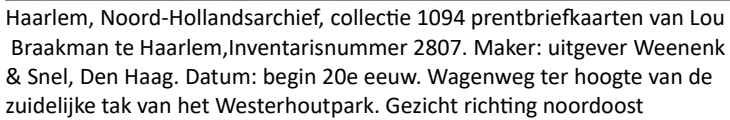
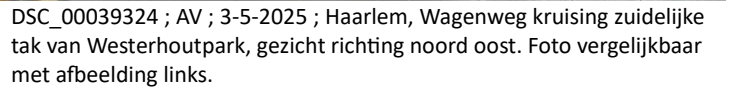
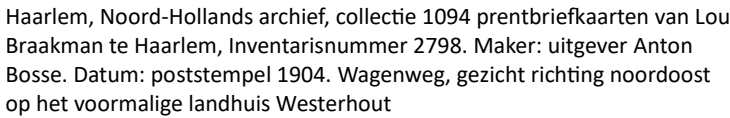
Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisnummer 24734. Maker: ? Datum: 1930. Wagenweg hoek noordelijke tak Westerhoutpark. Gezicht richting noordoost op voormalig Evangelisch-Lutherse Wees- en Oudeliedenhuys, Westerhoutpark 36

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_30310K00_16. Datum: maart 1989. Wagenweg met het nieuwe bejaardentehuis Vitae Vesper op de hoek van de noordelijke tak van het Westerhoutpark. Dit gebouw is inmiddels ook alweer verdwenen. Gezicht noordoost. Locatie van foto vergelijkbaar met afbeeldingen links en links onder

DSC_00039323 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg kruising noordelijke tak van Westerhoutpark, gezicht richting noord oost. Foto vergelijkbaar met de twee foto's hierboven.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2796. Maker: uitgever Wilhelmina Bazar, Haarlem. Datum: begin 20e eeuw. Wagenweg ter hoogte van de zuidelijke tak van het Westerhoutpark. Gezicht richting zuidwest. Op de achtergrond is nog het landhuis Bos en Vaart zichtbaar.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42702. Maker: J. Swertner. Datum: 1760-1780.

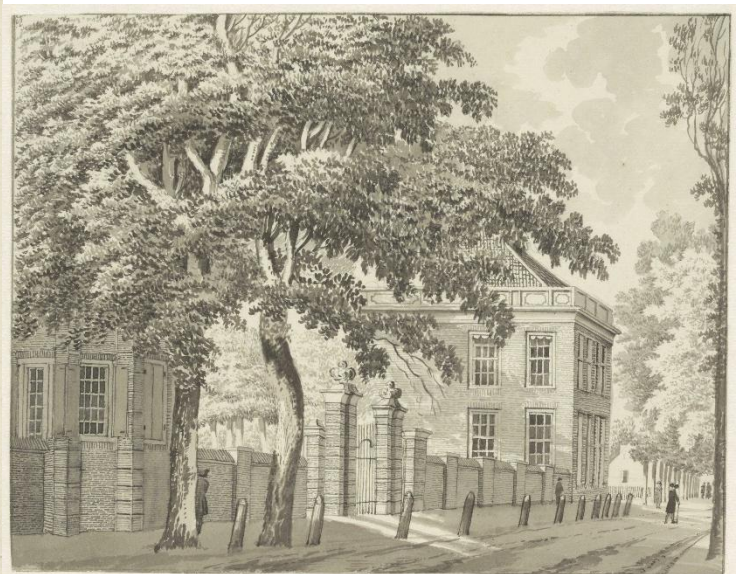
Wagenweg, gezicht richting zuid op het landhuis Bos en Vaart. Afbeelding vergelijkbaar met afbeelding links.

DSC_00039327 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg kruising Bos en Vaartstraat, gezicht richting zuidwest. Foto vergelijkbaar met de twee hier bovenstaande afbeeldingen

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42698. Maker: ? Datum: 1700-1750. Wagenweg, gezicht richting noord. Gezicht op het landhuis Bos en Vaart met zijn theekoepel. Hier heeft het landhuis nog een laag achterdeel.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42697. Maker: H. Tavenier. Datum: 1785. Wagenweg, gezicht richting noord op het landhuis Bos en Vaart met zijn theekoepel. Hier is het achterdeel al hoog opgetrokken.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41895. Maker: P.J. Lutgers. Datum: 1840. Wagenweg, gezicht richting noordwest op het landhuis Bos en Vaart met zijn theekoepel.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisnummer 25577. Maker: ? Datum: 1895. Wagenweg, gezicht richting noord. Links het landhuis Bos en Vaart. Gesloopt in 1930. Nu ter plekke Wagenweg 164-168. Rechts een deel van Spruitenbos.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 64417. Maker: W.J. van Borselen. Datum: 1945. Wagenweg ongeveer ter hoogte van Spruitenbosstraat. Gezicht noord. Na de capitulatie wordt de tankmuur door Duitse militairen gesloopt.

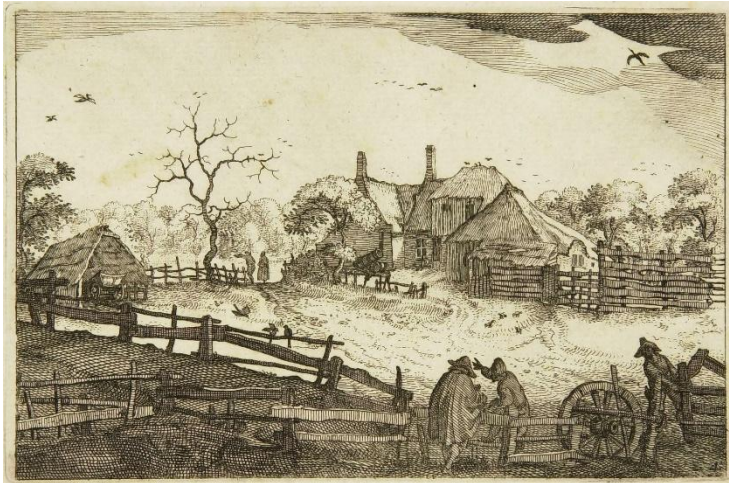
DSC_00039330 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg even ten noorden van de Spruitenbosstraat, gezicht richting noordwest op de plek waar ooit het landhuis Bos en Vaart stond. Foto vergelijkbaar met afbeelding links en bovenstaande 4 afbeeldingen

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25593. Maker: W.J. van Borselen. Datum: 1961. Wagenweg ter hoogte van de nummers 164A-172B. Gezicht richting zuidwest op de Renaultgarage Den Hout. Hier stond ooit het landhuis Bos en Vaart.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25615. Maker: ? Datum: december 1982. Wagenweg 166, de Haarlemsche Auto Centrale b.v. gezicht richting zuidwest. Nu Staat hier de flat met de nummers 164A-172B.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisnummer 42551. Maker: C.J. Visscher. Datum: 1611-1621. De Paters Herberg ter hoogte van de voormalige buitenplaats Bos en Vaart aan de Wagenweg. Precieze locatie niet bekend.

DSC_00039328 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg even ten zuiden van de Bos en Vaartstraat, gezicht richting zuidwest op de plek waar ooit het oude landhuis Bos en Vaart stond. Foto vergelijkbaar met de twee afbeeldingen hierboven.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24912. Maker: ? Datum: 1899-1901. Wagenweg, gezicht richting zuidoost op Zomerlust, Wagenweg 65.

DSC_00039332 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg nabij de Spruitenbosstraat, gezicht richting oost op het landhuis Zomerlust. Foto vergelijkbaar met afbeelding links. Uitsnede van foto.

4 Afbeeldingen Sectie Eindhovenout

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25579. Maker:? Datum: 1920. Wagenweg 230, gebouwd in 1920 naar ontwerp van A.J.J. Verspoor. Gezicht richting noordwest

DSC_00039333 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg even ten noorden van de Van Limburg Stirumstraat, gezicht richting noord noordwest. Het huis gaat bijna geheel schuil achter de begroeiing

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42676. Maker:? Datum: 1700-1750. Wagenweg, gezicht richting zuid. Rechts de herberg Het Dronkenhuisje. Hier staat nu het landhuis Eindhovenout. Links van het midden ziet men een deel van het landhuis Vredenhof. Afbeelding min of meer vergelijkbaar met afbeelding rechts.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 40239. Maker:? Datum: 1880-1900. Uitsnede. Wagenweg, gezicht richting zuidwest op het landhuis Eindhovenout. Op de achtergrond het landhuis Vredenhof. Let erop hoe smal de Wagenweg is!

DSC_00039336 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg, gezicht richting zuidwest op landhuis Eindhovenout. Links van het midden is de erker van landhuis Vredenhof zichtbaar. Foto vergelijkbaar met afbeelding boven.

DSC_00039337 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg, gezicht richting zuidzuidwest. Rechts het landhuis Eindhovenout. Foto precies vergelijkbaar met afbeelding hierboven. Zie de plek van de linker sfinx.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42675. Maker: ? Datum: 1750-1800. Wagenweg, gezicht richting noord. Links de herberg Het Dronkenhuisje. Hier staat nu het landhuis Eindhovenout.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2786. Maker: Uitgeverij J.P. Exel, Haarlem. Datum een andere vergelijkbare kaart heeft poststempel 1930. Wagenweg met links het landhuis Eindhovenout. Gezicht richting noord.

DSC_00039343 ; AV ; 3-5-2025 ; Wagenweg, gezicht richting noord. Links het landhuis Eindhovenout. Foto vergelijkbaar met de twee bovenstaande afbeeldingen

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1477 prenten van C.G. Voorhelm Schneevoogt te Haarlem, Inventarisnummer 4752. Maker: C.J. Visscher. Datum: 1611. Titel van de prent: De weg naar Leiden. Hiermee werd gewoonlijk de Wagenweg bedoeld. Gezien het bos aan de rechterkant moet dit een gezicht richting noord zijn. Het is niet echt zeker of dit de Wagenweg is, maar de prent is afkomstig uit een twaalfdelige serie met topografische gezichten in de omgeving van Haarlem. Mocht het toch niet de Wagenweg zijn, dan geeft het toch een goed beeld van het soort weg destijds.

DSC_00039331 ; AV ; 3-5-2025 ; Wagenweg even ten noorden van de Spruitenbosstraat. Gezicht richting noord. Zou deze plek overeenkomen met die van de afbeelding links? Deze twee afbeeldingen geven in ieder geval wel weer hoe de Wagenweg in de loop der tijd veranderd is.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41416. Maker: S. Fokke. Datum: 1762. Wagenweg ter hoogte van de herberg Het Dronkenhuisje. Nu landhuis Eindhoven. Gezicht richting zuid over een toen nog smal weggetje.

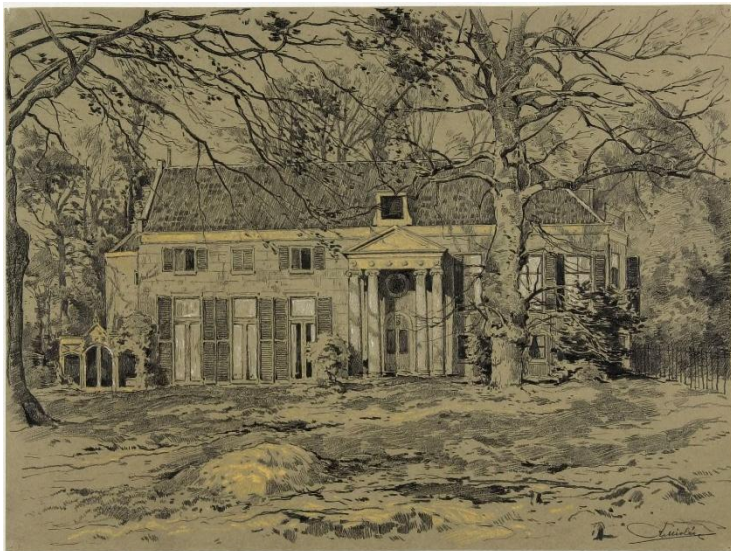
DSC_00039344 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg even ten zuiden van het landhuis Eindhoven, gezicht richting zuid met rechts de erker van het Landhuis Vredenhof. Uitsnede van foto. Vergelijkbaar met afbeelding links. Nu liggen hier 6 rijbanen voor de auto's en aan weerskanten een fietspad en voetpad

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42340. Maker: C.J. Visscher. Datum: 1607. Tekst bovenaan de prent: buyten Haerlem door Den Hout genaemt pottadies huys 1607. Net voorbij de Hout lag er een splitsing in de Wagenweg. Vermoedelijk ziet men links de Emauslaan en rechts de Wagenweg. Het gaat om een herberg op de splitsing. Het is een gezicht richting zuid. Mocht de locatie onverhoopt niet kloppen, dan geeft het toch wel een beeld van de Wagenweg destijds.

DSC_00039345 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg, gezicht richting oost zuidoost met inkt in de Emauslaan, precies in het midden. Foto vergelijkbaar met afbeelding links

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42673. Maker: A. Miolée. Datum: 1894-1930. Wagenweg, gezicht richting noord op het landhuis Vredenhof.

DSC_00039346 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg, gezicht richting Noordwest op het landhuis Vredenhof. Door de dichte begroeiing is een foto vergelijkbaar met afbeelding links niet mogelijk

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25716. Maker:? Datum: 1947-1949. Wagenweg 256. Tuinderij van de familie Heesterbeek, gesloopt t.b.v. de aanleg van de Westelijke Randweg. Gezicht richting zuid.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25718. Maker:? Datum: 1949-1951. Gezicht richting noordoost op Wagenweg 254, woonhuis van de familie Klaasse. Gesloopt i.v.m. de aanleg van de Westelijke Randweg

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25732. Maker:? Datum: 14 augustus 1954. Wagenweg 256. Tuinderij van de familie J. Heesterbeek, gezicht richting oost. Links het Coornhert Lyceum in aanbouw. De tuinderij is verdwenen i.v.m. de aanleg van de Westelijke Randweg

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25744. Maker:? Datum: 1959-1960. Wagenweg hoek Westelijke Randweg tijdens de aanleg van de Westelijke Randweg. Gezicht richting west op het bijna voormalige huis Wagenweg 254. Achter het huis het splinternieuwe Coornhert Lyceum zichtbaar.

DSC_00039350 ; AV ; 3-5 2025 ; Haarlem, Wagenweg kruising Westelijke Randweg, Gezicht richting west over de Westelijke Randweg. Foto vergelijkbaar met foto hierboven.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1478 foto's en negatieven van Fotopersbureau De Boer te Haarlem, Inventarisnummer 5004. Maker: P. de Boer. Datum: 24 juli 1985. Wagenweg hoek Westelijke Randweg, gezicht richting zuidwest op het net voltooide kantorencomplex De Houthof, inmiddels alweer gesloopt. Rechts de woonflat in aanbouw en links de seniorenflat Kinheim

DSC_00039348 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg kruising Westelijke Randweg, gezicht richting zuidwest op het complex De Houtwachters. Dit complex is de vervanging van het kantoor Houthof op de afbeelding links. Foto vergelijkbaar met afbeelding links.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42659. Maker: P. van Liender. Datum: 1770-1780. Wagenweg, gezicht richting noord. Rechts de thee-koepel van het landhuis Bos en Hoven en op de achtergrond het landhuis Vredenhof.

DSC_00039351 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg, gemeentegrens met Heemstede, gezicht richting noord. Foto vergelijkbaar met afbeelding links.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42667. Maker: J. van Ravenswaaij. Datum: 1825-1835. Gezicht vanaf de Wagenweg richting oost op het landhuis van de buitenplaats Bos en Hoven.

DSC_00039352 ; AV ; 3-5-2025 ; Haarlem, Wagenweg, gemeentegrens met Heemstede, gezicht richting oost op de plek waar vroeger ongeveer de ingang van het landhuis Bos en Hoven als op afbeelding links lag.

5 Geschiedenis van de Wagenweg

5.1 Ontwikkeling in plattegronden

Ik heb niet van elke periode van de Wagenweg een goede plattegrond kunnen vinden. Voor een deel heeft dit te maken met het feit, dat van de huidige Wagenweg vroeger een flink deel onder de gemeente Heemstede viel.

Toch is op hoofdlijnen de ontwikkeling te volgen. De Wagenweg begint als een landweg met spaarzame bebouwing erlangs. Vervolgens verschijnt er steeds meer bebouwing langs het noordelijk deel en verschijnen er in het zuidelijk deel een aantal buitenplaatsen en wordt het zuidelijk deel van de weg rechtgetrokken. Ook verandert de erlangs gelegen Haarlemmerhout meermalen van vormgeving. In de tweede helft van de 19^e eeuw verschijnt het Florapark in het noordelijk deel en rond 1900 verdwijnt de buitenplaats Bos en Vaart in het zuidelijk deel om plaats te maken voor een woonwijk. Hier is een mooie plattegrond van bijgevoegd. Die was te mooi om te laten liggen. Ook verdwijnt de buitenplaats Westerhout. Tenslotte komen we aan in de 20^e eeuw, waarbij de situatie voorafgaand aan grote veranderingen weergegeven wordt (1947) en er na (1977). Deze veranderingen betreffen vooral de aanleg van de Westelijke Randweg en bebouwing in de omgeving daarvan in het zuidelijk deel van de Wagenweg.

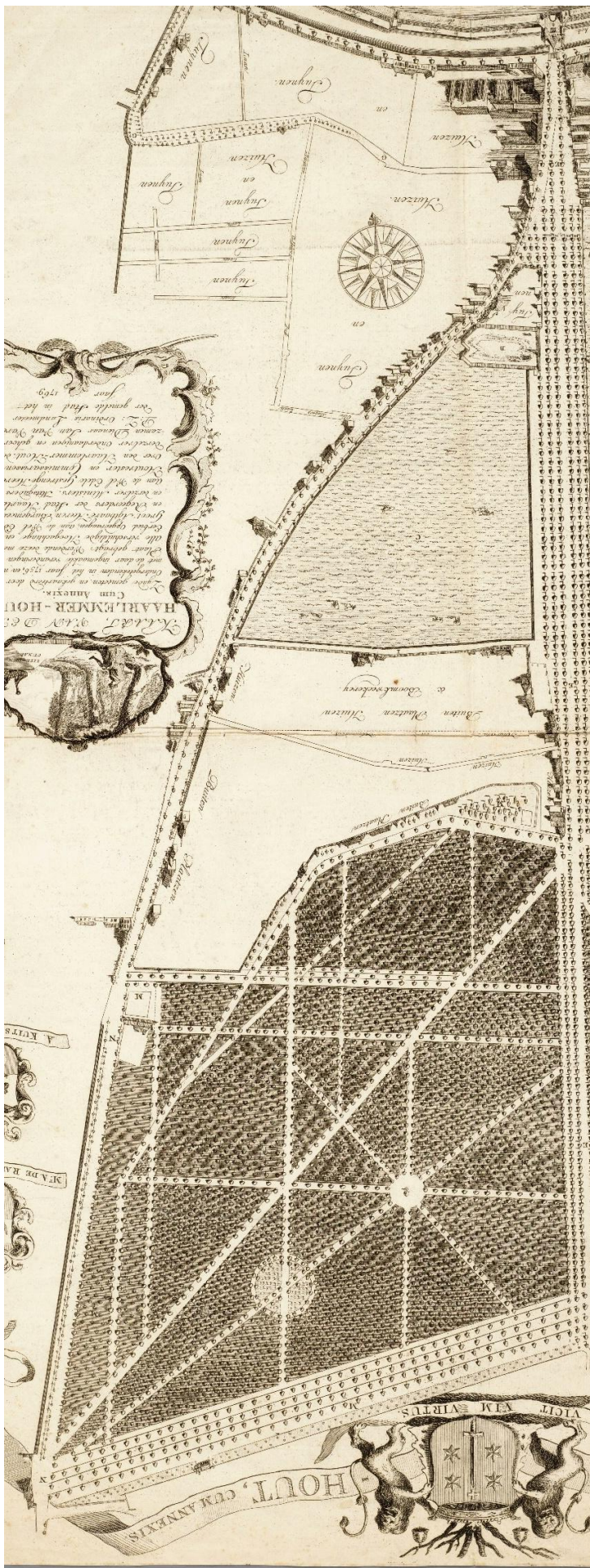
Bij alle kaartfragmenten ligt het noorden boven. Hiervoor heb ik wel een aantal kaartfragmenten moeten draaien, zodat de tekst hier en daar op de kaartfragmenten ondersteboven staat.

Haarlem, Noord-Hollands archief, inventarisnummer: NL-HlmNHA_560_002423, maker: J. van Deventer, 1550 - 1570, Uitsnede van kaart van Haarlem en omgeving.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1097 van gemeente Heemstede, Inventarisnummer 3036. Maker: B.F. Berckenrode. datum: 1643. Uitsnede van Kaart van de Heerlijkheid Heemstede

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 560 kaarten en kaartboeken van de Provinciale Atlas Noord-Holland, inventarisatienummer 1008, makers: H. Spilman, J. van Varel, datum: 1756-1769. Uitsnede van Kaart van de Haarlemmerhout

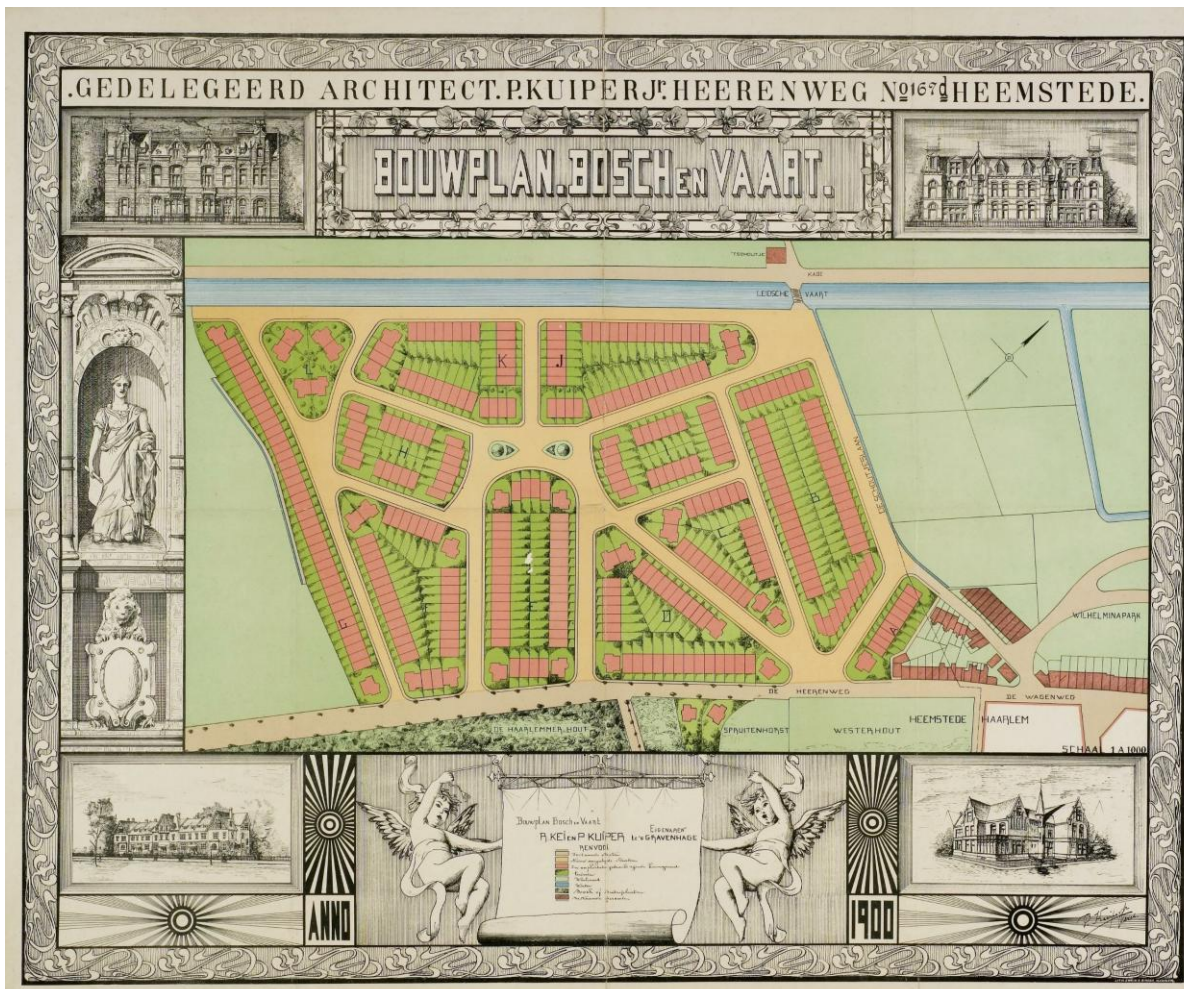
Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Kaarten van de Haarlemmerhout met de aangrenzende buitenplaatsen en tuinen, Collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisatienummer 52312, makers: G.J. le Fevre de Montigny, C.C. van Hooff; datum: 1799. Uitsnede van kaart van de Haarlemmerhout.

Haarlem, Noord-Hollands archief, uitsnede van de Kaart Haarlemmerhout naar de laatste aanleg van J.D. Zocher, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisatienummer 52113 ; makers: W.C. Van Baarsel, P.N. Tuyn, F.J. Nautz. ; Datum: 1837.

Haarlem, Noord-Hollands archief, Inventarisnummer: NL-HlmNHA_51000740_G. Maker: N.F. Perk, 1880-1883. Bijgewerkt tot 1882. uitsnede van kaart van Haarlem. Heemsteedse deel van de Wagenweg ontbreekt hier nog. (Pas in 1927 geannexeerd)

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 52206. Maker: P. Kuiper. Datum: 1900. Bouwplan van de nieuwe wijk Bos en Vaart, toen nog gelegen in de gemeente Heemstede. Nu Haarlem. De Wagenweg ligt onderaan op de kaart.

5.2 Oorsprong van de naam

Oorspronkelijk heette de Wagenweg “Heerwech” of “Herenweg”, zoals nu nog het geval is bij het deel, dat in de gemeente Heemstede ligt. Een “heer” is een oude benaming voor leger. De Herenweg betekent dus de Legerweg, een weg waarlangs het leger trekt. De Dreef was als weg door de Haarlemmerhout vroeger niet toegankelijk voor wagens. De langs de westrand lopende Herenweg was wel toegankelijk voor wagens. Vandaar dat op een gegeven moment de naam Wagenweg in gebruik gekomen is. Op een kaart uit 1822 komt men nog beide namen tegen. Op een kaart uit 1688 komt men de naam Grote Houtweg tegen.

5.3 Ontstaan van de Wagenweg

De Wagenweg is onderdeel van de oeroude landroute Den Haag-Leiden-Haarlem-Alkmaar. Hoe oud deze weg is, is niet geheel duidelijk. Wel is duidelijk, dat hij één van de hoofdredenen van het ontstaan van Haarlem is.

Deze route was de enige echt belangrijke noord-zuidverbinding over land in de regio. Het Spaarne was de enige scheepvaartverbinding van noord naar zuid in de regio. In vroeger tijden ging vrijwel

alles per boot. Ter hoogte van de Grote Markt in Haarlem raakten beide routes elkaar bijna. De Grote Markt en omgeving waren dus interessant voor handel en waren zeer strategisch gelegen. Als men dit gebied beheerste, controleerde men de enige toegang tot de rest van Noord-Holland. Het is dus niet verwonderlijk, dat hier een nederzetting ontstond en een Hof van de Graven van Holland. Het strategisch belang vindt men ook terug in vroegere benamingen, zoals hierboven al vermeld. In Heemstede heeft men nog steeds de Herenweg en het verlengde ervan, de Wagenweg in Haarlem, heette vroeger ook Herenweg. Een Heer is een hele oude benaming voor een leger. De Herenweg is dus de Legerweg, die gebruikt werd voor transport van legers.

De route gaat logischerwijze vooraf aan de stichting van Haarlem. Wanneer Haarlem gesticht is, is ook niet geheel duidelijk, maar er moet wel een dorpje in de zesde of zevende eeuw na Christus geweest zijn. In die tijd moet de route er al geweest zijn. Bij de stichting van de Hof van Haarlem aan het begin van de 10^e eeuw is deze route gebruikt als begrenzing van hofboerderijen. In ieder geval moet de route er toen ook al geweest zijn. Vlak na het begin van de jaartelling, in het jaar 15, hadden de Romeinen bij het huidige Velsen-Zuid een marinebasis gesticht. Mogelijk dat deze route toen al door de Romeinen in gebruik was. Bij Voorburg bij Den Haag was er toen een Romeinse nederzetting en langs de (Oude) Rijn in Leiden lag de Romeinse grens (Limes). Het is bekend, dat een flinke strook land ten noorden van de limes uit veiligheidsoverwegingen ook onder invloed van de Romeinen stond. Het lijkt niet onlogisch te vermoeden, dat er dan ook een verbinding over de Haarlemse strandwal was tussen de Romeinse forten bij Velsen en het Romeinse gebied ten zuiden van de Rijn bij Leiden. Vooral ook, omdat de regio grotendeels onbegaanbaar was, behalve een enkele strandwal in het kustgebied. En wat te denken van het feit, dat er is aangetoond dat er al een nederzetting aanwezig was op de plek van de Romeinse forten bij Velsen, toen die gebouwd werden? Zou de route al dateren van ver voor de Romeinen? In de tijd, dat de Romeinen in Velsen arriveerden, was dat gebied een voor die tijd al dichtbevolkt gebied. Bron (Bosman, 2016) stelt, dat toen het fort Velsen 1 in 15 na Christus gebouwd werd de voor de Romeinen en Friezen belangrijkste noord-zuidverbinding er al vlak in de buurt liep.

Daarnaast ligt er westelijk van de Haarlemse strandwal nog een strandwal, waar de dorpen Aerdenhout, Overveen, Bloemendaal en Santpoort Zuid op liggen. Daar loopt ook een noord-zuidverbinding. Bij Velsen ontmoette deze de noord-zuidverbinding over de Haarlemse strandwal. Meer naar het zuiden, bij Bennebroek, voegt deze meer westelijke strandwal zich bij de Haarlemse strandwal. Zou de noord-zuidverbinding van deze meer westelijk gelegen strandwal zich bij Bennebroek gevoegd hebben bij de Haarlemse noord-zuidverbinding? In ieder geval had deze meer westelijk gelegen noord-zuidverbinding niet het voordeel, dat hij de belangrijke rivier het Spaarne raakte. Nog meer naar het westen ligt het in de middeleeuwen geheel overstoven oude strandwallenlandschap. Wat daar aan noord-zuidverbindingen gelegen heeft, is geheel onduidelijk. Maar in ieder geval hadden die niet het voordeel van de koppeling aan het Spaarne. De Haarlemse noord-zuidverbinding had duidelijke voordelen op het gebied van handel en strategische belangen.

Daarnaast kwam het wel eens voor, dat bepaalde verbindingen voor een deel van tracé veranderd zijn. Maar meestal bleven verbindingen toch vele eeuwen op dezelfde plaats liggen.

Helemaal precies zullen we het wel nooit gaan weten, maar in ieder geval is de Wagenweg, samen met de rest van het tracé, één van de oudste herkenbare menselijke ingrepen in de omgeving. Daarmee is de route veel ouder dan het oudste gebouw in Haarlem. In de gemeente Haarlem gaat het om de route: Wagenweg-Grote Houtstraat-Gierstraat-Grote Markt-Barteljorisstraat-Kruisstraat-Kruisweg-Schoterweg-Rijksstraatweg.

5.4 Landwegperiode

In het begin was de Wagenweg een echte landweg. De afbeeldingen uit de collectie 1477, Inventarisnummer 4752 uit 1611, de collectie 1100 Inventarisnummer 42551 uit 1611-1621 en de collectie 1100 Inventarisnummer 42340 uit 1607 geven een heel aardig beeld hoe de Wagenweg er als landweg uitgezien heeft. Op het kaartfragment van de landkaart van J. van Deventer (rond 1550-1570) krijgt men een totaalbeeld van de hele weg. Dit was een militaire kaart. De nauwkeurigheid daarvan is groot. Er is nauwelijks bebouwing aanwezig. Wel liggen er wat boerderijen.

5.5 Buitenplaats- en tuinenperiode

Rond 1600 begon Haarlem aan een grote bloeiperiode en nam de bevolking in een aantal decennia toe van 20.000 tot 40.000 inwoners. Binnen de muren werd alles volledig volgebouwd. Tuinen voor groenteteelt en ontspanning moesten zodoende buiten de muren gehuisvest worden en door het enorme woningtekort werden er ook woningen buiten de muren gebouwd. Zo ontstond tussen Houtplein en Schouwjtjeslaan een voorstad met veel woningen en veel tuinen. Met name heeft later de bloembollenteelt een grote rol gespeeld in dit gebied.

Op het kaartfragment van de collectie 1097 Inventarisnummer 3036 uit 1643 ziet men, dat er aan de noordkant van de Wagenweg veel bebouwing is ontstaan met een groot complex van tuinen. In het midden ziet men de allereerste buitenplaatsjes. Het betreft hier de vierkante tuinen, die ook weer in vierkanten en rechthoeken onderverdeeld zijn. Deze twee tuinen liggen ongeveer op de plek van het huidige Westerhoutpark en de villa Spruitenbos ten zuiden daarvan. Het betrof hier twee kleine buitenplaatsjes. In later tijd ontstond ongeveer op deze plek de inmiddels verdwenen buitenplaats Westerhout en de door een villa vervangen buitenplaats Spruitenbos. Op een later tijdstip is aan deze zelfde kant van de Wagenweg ook de kleine buitenplaats Zomerlust ontstaan. Op het hier genoemde kaartfragment, ziet men, dat er in die tijd ter hoogte van de buitenplaats Zomerlust een paar flinke bochten in de Wagenweg aanwezig waren. In het begin van de 18^e eeuw is de Wagenweg vanaf dit punt tot aan Eindhoven rechtgetrokken. In de loop der tijd kwamen er nog de volgende buitenplaatsen bij : Bos en Vaart, Vredenhof en Eindhoven. Even verder naar het zuiden ontstonden nog Uittenbos en "Bos en Hoven". Van de meeste van al deze buitenplaatsen is de stichtingsdatum niet bekend. Wel is duidelijk, dat je moet denken aan een periode van het begin van de 17^e eeuw tot aan het eind van de 18^e eeuw. Sommigen zijn ontstaan uit een boerenhofstede, die later flink verbouwd is. Door de nodige landaankopen zijn 'Bos en Hoven', Eindhoven en "Bos en Vaart" uitgegroeid tot flinke buitenplaatsen. De rest was heel klein. Het ging in totaal om acht buitenplaatsen.

5.6 Nieuwe woonwijkperiode

In het laatste kwart van de 19^e eeuw ging het economisch weer veel beter met Haarlem. De industrialisatie was op gang gekomen en de stad groeide als kool. Na het volbouwen van alle gaten in de binnenstad begon de stad rond 1875 met uitbreidingen buiten de singels. Aangezien de Wagenweg vrijwel direct bij de singels begint, is het niet verwonderlijk, dat in deze periode er belangstelling ontstond om in de Wagenweg en omgeving te gaan bouwen. De directe nabijheid van de Haarlemmerhout was een heel groot pluspunt. In betrekkelijk korte tijd verrezen de

Koninginnebuurt (tussen Wagenweg, Houtplein, Raamsingel, Leidsevaart en Schouwtjeslaan), de wijk Bos en Vaart (tussen Wagenweg, Schouwtjeslaan, Leidsevaart en Van Hogendorpstraat), het Florapark (tussen Meester Lottelaan, Dreef en Wagenweg) en het Westerhoutpark. In de Koninginnebuurt zijn vrijwel alle huizen tussen 1875 en 1915 gebouwd. In de wijk Bos en Vaart zijn de meeste woningen gebouwd tussen 1901 en 1920. Rond dezelfde tijd is het Westerhoutpark gebouwd. Het landhuis Westerhout is in 1920 gesloopt. Het landhuis Bos en Vaart is in 1930 gesloopt. De woningen in het Florapark zijn gebouwd tussen 1875 en 1894. Bijzonder nog is het feit, dat de wijk Bos en Vaart, tot 1927 Heemsteeds grondgebied, behandeld is alsof het een Haarlemse stadswijk is. De annexatie van dat gebied hing reeds lange tijd in de lucht! De wijk lag dan ook dichterbij Haarlem dan bij het centrum van Heemstede.

Het betreft hier vrijwel allemaal woonruimte voor de beter gesitueerden. De variatie in bouwstijlen is groot. Al vanaf 1867 probeerde de stad Haarlem te komen tot een plan van uitbreiding en verfraaiing van de gemeente. Men wilde de toekomstige ontwikkelingen toch in goede banen leiden. Na het nodige gedoe heeft de gemeenteraad op 13 december 1876 uiteindelijk het Algemeen plan tot uitbreiding der gemeente aangenomen. De realisatie van dit plan voor ons gebied is niet van de grond gekomen. Dit had vooral te maken met het feit dat de betrokken grondeigenaren helemaal niet wilden meewerken. Zo ontstond een lappendeken van bouwplannen, dat zijn eigen charme kent. Het aanzien van de wijk was volgens het oorspronkelijke uitbreidingsplan toch niet beter geweest.

Om alle nieuwe wijken rond de oude stad met elkaar te verbinden heeft men voor de tram een Ceintuurbaan aangelegd. Zodoende heeft er gedurende drie decennia op een klein stukje Wagenweg een trambaan gelegen. Het is weliswaar een klein stukje (van de Koninginneweg over de Wagenweg naar de Hazepaterslaan), maar het was wel onderdeel van deze belangrijke stedelijke Ceintuurbaan. Deze Ceintuurbaan had de route: Stationsplein, Rozenstraat, Kenaupark, Kinderhuisvest, Wilhelminastraat, Koninginneweg, Wagenweg, Hazepaterslaan, Paviljoenslaan, Kleine Houtweg, Kampersingel, Turfmarkt, Spaarne, Damstraat, Jansstraat, Jansweg, Stationsplein. Deze lijn werd op 27 juli 1899 geopend en werd op 31 december 1928 opgeheven.

Blijkens diverse kaarten van Heemstede bij het Noord-Hollands archief dateert de bebouwing van het terrein van de buitenplaats Bos en Hoven van iets latere datum dan de hiervoor genoemde woonwijken. Van Bos en Hoven is de vijverpartij behouden. Ook is de theekoepel aan de Wagenweg behouden, alhoewel hij momenteel in Aerdenhout staat. Ook het landhuis zelf heeft men laten staan en werd gebruikt als hotel. Helaas is dat in 1933 afgebrand. Ook hier is een wijk voor de beter gesitueerden verzezen. De stichtingsdatum van Bos en Hoven is niet bekend, maar het werd voor het eerst in 1671 genoemd. Het was een flinke buitenplaats die aan de westkant helemaal tot de Leidsevaart doorliep.

Door de bouw van de Koninginnebuurt, Florapark, Westerhoutpark, de wijk Bos en Vaart en de wijk ter plaatse van Bos en Hoven is de Wagenweg geheel opgenomen in het stedelijk weefsel. Oorspronkelijk vormden alleen de Schouwtjeslaan en de Spanjaardslaan een belangrijke dwarsverbinding. Als kleine dwarsverbinding had je nog wel de Hazepaterslaan en de Meester Lottelaan. Door de verstedelijking in deze periode zijn er vele dwarsverbindingen bijgekomen, waarbij die van de aanvankelijk zeer bescheiden stedelijke route Van Eedenstraat / Iordensstraat / Florapark / Paviljoenslaan wel de belangrijkste is.

5.7 Moderne tijd

Door de bouw van een aantal nieuwe woonwijken was de verstedelijking langs de Wagenweg fors voortgeschreden. Daarna is er eigenlijk geen groen meer vervangen door bebouwing, maar is de

verstedelijking voortgeschreden door het intensiever maken van de bebouwing op een aantal plaatsen. Ook heeft de verkeersfunctie zich grondig gewijzigd. Los van een aantal kleinere wijzigingen gaat het om de volgende flinke ingrepen van noord naar zuid:

Hoek Dreef/Wagenweg met herenhuis Stad en Boszicht en poffertjeskraam

Stad en Boszicht had het adres Dreef 2, maar stond op de hoek van de Dreef en de Wagenweg, grenzend aan het Houtplein. Met name aan het Houtplein viel het gebouw op. Wanneer Stad en Boszicht precies gebouwd is heb ik niet kunnen vinden. Gezien de architectuur moet het toch uit het einde van de 19^e eeuw dateren. Het moet er in 1887 in ieder geval al enige tijd geweest zijn. Medio dat jaar heeft ex-keizerin Eugenie naast een aantal musea en scholen in Haarlem ook een bezoek gebracht aan mevrouw Sterck-Kervel, die toen op Stad en Boszicht woonachtig was. Het moet een voornaam herenhuis geweest zijn. Bij verkoopadvertenties in december 1918 wordt het omschreven als een gebouw met erf, tuin, autogarage, 14 kamers, centrale verwarming, gas, waterleiding en elektrisch licht. In augustus 1919 stond het weer te koop. Daarna moet het een pension geworden zijn. In de adresboeken van 1921 t/m 1939 wordt het aangeduid als pension. Daarna kwam het opnieuw in de verkoop. Stad en Boszicht is op 22 augustus 1940 verkocht voor f 17.000. Daarna komt het in de krantenartikelen en de adresboeken niet meer voor.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31475. Maker: ? Datum: 1957. Houtplein, gezicht richting zuidwest. Links de Dreef, rechts begin Wagenweg.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31494. Maker: Dienst Openbare Werken Haarlem, Monumentenzorg. Datum: 1963. Houtplein, gezicht richting zuid.

Als vroegste teken van de sloop van Stad en Boszicht heb ik een artikel gevonden in het jaarboek 1950 van de Historische Vereniging Haarlem. In het jaarverslag over 1950 wordt geklaagd over de ontsierende Coca-Cola reclame aan het begin van de Dreef. Zie bovenstaande twee foto's. Dit kan alleen maar slaan op het perceel van het voormalige Stad en Boszicht. Dit riante herenhuis moet dus ergens tussen 1940 en 1950 gesloopt zijn.

Vervolgens heeft heel lang de poffertjeskraam van Victor Consael op deze plek gestaan. Als oudste heb ik een advertentie voor deze kraam in het Haarlems Dagblad van 2 april 1953 kunnen vinden. Op zijn beurt moest deze poffertjeskraam ook weer verdwijnen in 1978. Er moest een ondergrondse parkeergarage komen. Dat ging ook weer niet door. Enige tijd later heeft de firma Beekveld nog een aantal jaren op deze plek een poffertjeskraam gehad, totdat ook die het veld moest ruimen en wel voor het nog steeds bestaande appartementencomplex met bedrijfsruimte op de begane grond.

Garage van de gebroeders Kimman vervangen door flatgebouw

Op het Houtplein is lange tijd het autobedrijf van de gebroeders Kimman gevestigd geweest. Het is

begonnen als grof-en hoefsmederij eind jaren 30 van de 19^e eeuw. In 1850 is dit overgenomen door Jacobus Kimman. Die was gespecialiseerd in het bouwen van wagens en rijtuigen. Het ging het bedrijf goed en vanaf 1885 werden diverse panden aan het Houtplein aan het bedrijf toegevoegd. Het bedrijf ging met de tijd mee en stapte over van wagens en rijtuigen naar auto's. Het bedrijf verwierf het dealerschap van diverse automerken. Op een gegeven moment werden de panden Wagenweg 8-10 onderdeel van dit autobedrijf. In 1974 verdween het bedrijf uit Haarlem. De panden Wagenweg 8-10 werden gesloopt en vervangen door het nog steeds bestaande flatgebouw met bedrijfsruimte op de begane grond. Zie bovenstaande foto's in de Sectie Florapark.

Verkeerdoorbraak van de Iordensstraat

In de jaren 60 van de 20^e eeuw is het autoverkeer enorm toegenomen. Men wilde o.a. het doorgaande verkeer in de binnenstad gaan weren. Er ontstond een grote behoefte om het zuidelijk uiteinde van de Wilhelminastraat met een doorgaande route te verbinden met het Florapark en vandaar naar de Paviljoenslaan. Het betreft hier de route Raambrug, Raamsingel, Van Eedenstraat, Lorentzplein, Iordensstraat, noordzijde Florapark, Paviljoenslaan. Oorspronkelijk kwam de Iordensstraat via een hele smalle verbinding uit op de Wagenweg. Dit was voor de te verwachte verkeersstromen geheel onvoldoende. Zodoende is er aan de noordzijde van de hoek een fors pand (Wagenweg 28) gesloopt om meer ruimte te krijgen. Aanvankelijk wilde men aan de zuidkant Wagenweg 30 slopen en aan de noordkant Wagenweg 28. De verwerving van Wagenweg nummer 30 leverde zoveel problemen, dat men zich beperkt heeft tot Wagenweg 28. Voor de gebruikers ervan werd een goede vervangende oplossing geboden. In oktober 1964 was men klaar met de afbraak van Wagenweg 28, waarna de kruising aangepast kon worden.

Grote villa in Florapark op de hoek met Wagenweg vervangen door schoolgebouw

Op het adres Florapark 14 (hoek Wagenweg) verrees in 1894 de laatste woning aan het Florapark. Het was een rijk gedecoreerde en kapitale villa, gebouwd voor mevrouw H. de Petit. Deze villa zal in het voorjaar van 1895 in gebruik zijn genomen. Begin 1923 werd de villa een schoolgebouw voor de Haarlemse Schoolvereniging. In 1939 werd de villa gesloopt om plaats te maken voor een schoolgebouw voor dezelfde schoolorganisatie. Na enige tijd kreeg het de naam Floraschool. Vervolgens kreeg het de naam Haarlemmerhoutschool en sinds 1994 heet het Bos en Vaartschool na een fusie met basisschool de Cruquius. Na een lange moeizame periode kon het schoolgebouw in de jaren 2016-2017 fors uitgebreid worden. Als een kers op de taart verscheen in 2016 aan de zijkant van het gebouw langs de Wagenweg een bijzonder schoollogo, ontworpen door Joost Swarte.

De Tijdmeter overleefde de tijd niet

In aanwezigheid van vele hoogwaardigheidsbekleders en honderden mensen heeft burgemeester Cremers op 8 juli 1964 de wereldklok van horlogerie "De Tijdmeter" aan de Wagenweg tegenover de Hazepaterslaan in werking gesteld. De heer H. Van Grieken, eigenaar van de winkel, was vier jaar bezig geweest om de wereldklok te bouwen. De klok geeft niet alleen de Midden-Europese tijd aan, maar ook die van allerlei andere steden op de wereld. Ook ziet men de maanstanden en ziet men het uur van zonsopgang en ondergang. Tevens ziet men het bijbehorende dierenriemteken en de dag van het jaar. Ook komen er onder begeleiding van folkloristische melodietjes verschillende figuren uit de Haarlemse geschiedenis naar voren. En dan is er ook nog een orgel aanwezig. Kortom: een wel heel erg bijzondere gevel. In 2017 stopte de eigenaar met de winkel en werd de zaak verkocht. Enige tijd later werd het pand verbouwd, waardoor het nu om het zo maar eens te zeggen, een nogal nietszeggende gevel heeft.

Vitae Vesper meermalen gesloopt

In april 1976 besloot het bestuur van de bejaardencentra Vitae Vesper en Rustoord deze instellingen te sluiten. Deze bejaardencentra behoorden tot de Evangelisch-Lutherse gemeente Haarlem. In totaal woonden er toen 65 bejaarden. Vitae Vesper was verouderd en zou door een modern gebouw vervangen gaan worden. Het gebouw dateerde uit 1905 en was belangrijk voor de architectuur in Haarlem. Het was een mengeling van neorenaissance en Art Nouveau. Bovendien vormde het een eenheid met de omgeving, die uit dezelfde bouwtijd stamde. Protesten vanuit de Historische Vereniging Haarlem, Monumentenzorg en vele anderen, o.a. uit de wijk, mochten niet baten. Ook de raadscommissie was tegen sloop, maar de gemeente Haarlem gaf aan, dat er geen wettelijke middelen waren om de sloop te verhinderen. Kort daarop werd de bouwverordening aangepast, maar voor Vitae Vesper kwam dit te laat. De sloop ging door. In 1981 ging het voor de vlakte. De betimmering aan de binnenzijde bleek toen al gestolen. Wel werden een aantal sierelementen bewaard, die in de nieuwbouw verwerkt zouden gaan worden. In februari 1982 ging de eerste paal van het nieuwe complex de grond in. Al in september 1983 konden de eerste bewoners hun intrek nemen in het nieuwe gebouw. In november dat jaar volgde de officiële opening. Voorafgaand aan de sloop van het oude gebouw vroeg men zich af of de nieuwbouw ook 75 jaar lang de omgeving zou gaan sieren. Dat werd sterk betwijfeld. Helaas kwam deze twijfel uit. Of iets mooi of lelijk is, is geregeld een kwestie van smaak, maar de nieuwbouw zou al in 2015 voor de vlakte gaan. Wel bewaarde men de sierelementen van het oude gebouw uit 1905. Om deze te herplaatsen, werd een moeizame zaak van lange adem. Uiteindelijk kregen ze in 2018 een plek in een muur op het voorplein van de Lutherse Kerk aan de Witte Herenstraat. Vlak voor de plaatsing werden drie ornamenten gestolen. Direct na een krantenartikel over deze kwestie werd één van deze elementen teruggebracht. Van de andere twee ontbrak elk spoor. Wel wilde men replica's van de gestolen ornamenten gaan aanbrengen. Gelukkig waren de ornamenten goed gedocumenteerd. In 2019 kwam de plaatsing van de replica's tot stand.

Ter plekke van het gesloopte complex verrezen een aantal luxe en grote woonhuizen. Qua architectuur passen deze in de buurt. Diverse partijen in de gemeenteraad hadden er graag ook een aantal sociale woningen gerealiseerd gezien, maar ja..... Opmerkelijk is nog wel het feit, dat in dit geval, het niet gaat om het intensiveren van de bebouwing, maar juist om het minder intensief maken van de bebouwing.

Verschillende bouwwerken op locatie van het landhuis Bos en Vaart

De precieze stichtingsdatum van Bos en Vaart is niet bekend. Op het bovenstaande kaartfragment uit 1643, kan men zien, dat er toen al ongeveer op dezelfde plek bebouwing aanwezig was. Eind 17^e eeuw moet er ongeveer op die plek een hofstede geweest zijn. Pas begin 18^e eeuw is het duidelijk, dat het niet meer om een zuiver agrarisch bedrijf ging. Op een afbeelding rond 1728 ziet men, dat er aan de zuidkant van een eenvoudig gebouw een representatief voorhuis gebouwd is. Op een afbeelding enige decennia later ziet men het huis in de vorm, zoals men het eeuwen lang gekend heeft. De buitenplaats kende verschillende eigenaren in de loop der tijd, die allemaal hun sporen achtergelaten hebben. Na de bouw van de woonwijk Bos en Vaart bleef het oude landhuis nog lange tijd staan. In 1905 werd de Zaanse fabrikant Adriaan Honig de nieuwe eigenaar. Hij stond bekend als een gierig man. Door de annexatie van Heemsteedse grondgebied in 1927 kwam het huis op Haarlems grondgebied te staan. Dit betekende dat hij meer belasting moest gaan betalen. Uit protest heeft hij het huis te koop gezet en verhuisde hij naar Overveen. De heer Houtkoper werd de nieuwe eigenaar. Hij wilde er een garage vestigen. Oorspronkelijk wilde hij het landhuis verbouwen, maar door diverse bezwaren, waaronder die van de schoonheidscommissie, en het feit dat het gebouw ver buiten de rooilijn uitstak, kreeg hij in 1930 zonder problemen een sloopvergunning. In dat jaar ging het gebouw voor de vlakte.

Het nieuwe garagebedrijf kreeg de naam Garage Den Hout. Deze firma werd in 1962 opgeheven. Kort daarop overleed de eigenaar Houtkoper. Daarna werd zijn garage overgedaan aan de Haarlemse Auto Centrale. Blijkens diverse foto's van Beeldbank De Boer bij het Noord-Hollands archief was de Haarlemse Auto Centrale in augustus 1987 nog steeds in dit gebouw aan de Wagenweg aanwezig. In 2007 is het huidige flatgebouw ter plekke van het garagebedrijf verzezen. Deze datum blijkt uit diverse verkoopgegevens van Wagenweg 164C op diverse onroerend goed websites op internet. Ik kan me nog herinneren, dat de bouw van de flat letterlijk voor veel opschudding zorgde. Een aantal panden rond de bouwput ging verzakken. De bouw heeft dan ook enige tijd stilgelegen.

Wegversperring en tankgracht in Tweede Wereldoorlog

In 1941, in de Tweede Wereldoorlog, hebben de Duitsers het hotel Den Hout op de hoek van de Koningin Wilhelminalaan en Fonteinlaan gevorderd om er hun plaatselijke hoofdkwartier te vestigen. Om dit hoofdkwartier, de Ortskommandantur, te beschermen werd er een systeem van tankgrachten met bijbehorende muren en wallen dwars door de Haarlemmerhout aangelegd. Dit had ook een aftakking naar de Wagenweg, ongeveer op de hoogte waar ooit het landhuis Bos en Vaart stond en later de diverse garagebedrijven. Zie bovenstaande foto uit 1945. Hierdoor kwam het voormalige hotel op een soort eiland te liggen. Na de oorlog zijn deze tankgrachten en versperringen grotendeels opgeruimd. Men besloot tot demping van de tankgrachten omdat die totaal niet pasten in de structuur van de Haarlemmerhout en ook omdat de tankgrachten een zo grote daling van de grondwaterstand zouden veroorzaken, dat dit fataal zou worden voor veel oude bomen. Een klein deel van de tankgrachten is omgebouwd tot waterpartij rond de zuidkant van de hertenkamp. Ook de versperring aan de Wagenweg werd opgeruimd. Zie bovenstaande foto uit 1945. Praktisch gesproken hadden we hier weer met een stadspoort te maken!

Regionale Oost-Westverbinding

Begin jaren 60 van de 20^e eeuw ontstond een onhoudbare verkeerssituatie in de binnenstad. Niet alleen het aantal personenauto's was fors gegroeid, maar ook het aantal bussen en vrachtauto's, dat zich op de aloude noord-zuidroute door de binnenstad een weg moest banen. Deze route bestond uit de Kruisweg, Kruisstraat, Barteljorisstraat, Grote Markt, Koningstraat, Gierstraat, Grote Houtstraat. In het spitsuur deden zich dan ook in de smalle Koningstraat en de nog veel smallere Gierstraat dan ook geregeld flinke opstoppen voor. De andere noord-zuidroute, Grote Houtstraat, Grote Markt, Jansstraat, Jansweg had er in wat mindere mate last van. Daarnaast was de belangrijke route van de Gedempte Oude Gracht in de binnenstad ook geregeld problematisch, vooral wanneer er op maandag en zaterdag markt gehouden werd. Men wilde graag het doorgaande verkeer buiten de binnenstad omleiden. In eerste instantie dacht men er aan om de markt naar het gebied van de Raaks te verplaatsen, waar ook een ondergrondse garage moest komen. Verder moesten de belangrijkste winkelstraten voetgangersdomein worden. Het bijbehorende structuurplan werd door de gemeenteraad in mei 1963 aanvaard. Een paar jaar eerder al, rond 1960, had men de Westelijke Randweg aangelegd om meer ruimte te bieden aan het verkeer en de binnenstad te ontlasten. De Westelijke Randweg eindigde op de Wagenweg. Al vele jaren had men het plan deze weg ten zuiden van de Spanjaardslaan dwars door de wijk Zuiderhout via de Spaarnelaan met een brug over het Spaarne met het begin van de Schipholweg aan de andere kant van het Spaarne te verbinden. Middels een grote slooppartij zou Zuiderhout in tweeën geknipt gaan worden door de verlenging van de Westelijke Randweg. Uiteindelijk zijn deze plannen niet doorgeslagen. Toch moest men met het oost-west verkeer ergens heen. Het verkeer werd via een bocht over de Wagenweg door de Spanjaardslaan heen geleid, vandaar over de Fonteinlaan en een stukje Dreef en vandaar over de Paviljoenslaan naar de Kamperlaan en Buitenrustlaan. In 1961 heeft men hiervoor de monumentale Spanjaardslaan gekapt. Deze route was geen bevredigende oplossing en over het kappen van de Spanjaardslaan was men al helemaal

niet te spreken. Zodoende zijn er later allerlei tunnelplannen ontwikkeld om onder de wijk Zuiderhout en de sportvelden van de Koninklijke HFC door te gaan. Vanwege de enorme kosten zijn al deze plannen niet doorgegaan. Het blijft dus behelpen hoe het verkeer zich door de Haarlemmerhout en de wijk rond de Kamperlaan en Buitenrustlaan heen perst. Om deze verkeersstroom in goede banen te kunnen leiden moest het zuidelijk deel van de Wagenweg flink omgebouwd worden. In plaats van een smal weggetje met aan weerskanten een trottoir, liggen er nu 5-6 rijbanen met aan weerskanten een fietspad en een trottoir. Het landelijke weggetje tussen het landhuis Eindhovenout en de Heemsteedse gemeentegrens is daardoor veranderd in een zeer druk verkeerscircuit op een grote plak asfalt.

Afwaardering verkeersfunctie Wagenweg

Van oudsher had de Wagenweg een functie als regionale noord-zuidverbinding en ontsluiting van de (binnen) stad aan de zuidkant. Door de aanleg, in de jaren 60 en 70 van de 20^e eeuw, van een verkeersring rond de binnenstad, de aanleg van de Westelijke Randweg en de hiervoor genoemde oost-westverbinding verviel de betekenis van de Wagenweg als regionale noord-zuidverbinding en ontsluiting van de binnenstad aan de zuidkant. Het kreeg hierdoor meer het karakter van buurtstraat en wijkontsluitingsweg. Het werd daardoor een stuk rustiger.

Aanpassing wegprofiel t.b.v. verkeersveiligheid

De Wagenweg is nogal lang en recht. Alleen bij het Houtplein zit er een bocht in. Dit karakter nodigt uit tot veel te hard rijden. Dit leidde tot bezorgdheid van omwonenden, omdat de weg langs diverse woonwijken loopt en er diverse scholen in de buurt zijn. Hierbij moet je vooral denken aan de OBS Bos en Vaart en de middelbare school Sancta Maria. Het zijn beiden forse schoolcomplexen. Ook het Eerste Christelijk Lyceum en de Dreefschool liggen vlak bij. In 1949 vond men de Wagenweg al onveilig. In 1982 kwamen de wijkraad van Bos en Vaart en die van het Wilhelminapark en de toenmalige Haarlemmerhoutschool in actie. De Wagenweg werd geheel afgesloten. De politie had veel te hoge snelheden geregistreerd, er gebeurden regelmatig ongelukken en ook was er een dodelijk ongeluk met een fietser op het kruispunt Eindhovenoutstraat/Wagenweg. De gemeente ging eindelijk maatregelen treffen. Er werden vluchtheuvels aangelegd en er kwamen fietsstroken. De zozeer gewenste aanleg van fietspaden en versmalling van de rijbaan werden toen niet gerealiseerd. Dat volgde pas veel later.

Door de aanleg van al deze voorzieningen veranderde het aanzien van de Wagenweg ook! Toch was dat uiteindelijk nog niet genoeg. In oktober en november 2022 kwamen verontruste ouders opnieuw in actie. Bij de Wagenweg ging het nu om de kruising met de Van Limburg Stirumstraat. Dit heeft te maken met de grote hoeveelheid fietsverkeer van het nabijgelegen Lyceum Sancta Maria. Uiteindelijk heeft de gemeente op deze kruising een paar voorzieningen getroffen. De gemeente Haarlem wil de Wagenweg in 2029 omvormen tot een 30 km/h weg. De gemeenteraad wil dat het veel eerder gaat gebeuren. De betrokken wethouder gaat daarover nadenken.

Bebouwing zuidwesthoek van de kruising Westelijke Randweg / Wagenweg

Het karakter van de zuidwesthoek van de kruising Westelijke Randweg / Wagenweg veranderde al grondig door de bouw van de Kinheim-flat in de jaren 1964-1966. De serviceflat bood plaats aan 70 twee-kamerapartementen en 61 drie-kamerapartementen. Dit karakter van deze plek veranderde nogmaals grondig door de bouw van een torenflat met het naastgelegen kantoorgebouw Houthof rond 1985. Rond 2018 veranderde het karakter opnieuw door de sloop van het kantoorgebouw Houthof en de bouw van het complex De Houtwachters ter plekke. Kortom: het veranderde van een landelijk geheel in een super stedelijk geheel.

DSC_4391 ; AV ; 16-10-2016 ; Toch nog even een foto van De Tijdmeter, een paar jaar voor het verdwijnen ervan.

Alhoewel het niet meer dan het formaat van een flink woonhuis had, was het ongetwijfeld een van de meest karakteristieke panden, die Haarlem ooit gekend heeft. Doen de begrippen oud en modern er nog toe in dit kader?

Bibliografie kort

(Bosman, 2016) (Bulte, 2009) (Bulte, et al., 1992) (Busker, 2016) (Busker, 2017) (Busker, 2018) (Busker, 2019) (Busker, 2020) (Crul, 2015) (Engelbart, 2024) (Flach, 2022) (Haan, et al., 2021) (Heemskerk, 1981) (Holversteijn, et al., 1984) (Jong, et al., 2015) (Koene, et al., 2003) (Koene, 2005) (Kurtz, et al., 1999) (OBS_Bos_en_Vaart) (Polman, et al., 1981) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1918) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1919) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1963) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1963) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1963) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1964) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1964) (Redactie_Nieuwe_Haarlemsche_Courant, 1940) (Redactie_Nieuwe_Haarlemsche_Courant, 1965) (Redactiejaarboek, 1951) (Redactiejaarboek, 1977) (Redactiejaarboek, 1981) (Redactiejaarboek, 1982) (Redactiejaarboek, 1983) (Speet, 2006)

6 Bibliografie uitgebreid

Bosman, A.V.A.J. 2016. *Rome aan de Noordzee, burgers en barbaren te Velsen*. Leiden : Sidestone Press, 2016. ISBN 978 90 8890 363 2.

Bulte, M. 2009. *Koninginnebuurt, Van buitengebied tot voorname stadswijk*. Haarlem : Spaar en Hout, 2009. ISBN 978 908683 0237.

Bulte, M., et al. 1992. *Bosch en Vaart, van Heemsteedse buitenplaats naar Haarlems stadskwartier*. Haarlem : Uitgeverij De Vrieseborch, Haarlem, 1992. ISBN 90 6076 348 3.

Busker, M. 2019. Jaarverslag Vereniging Haerlem, Jaarverslag van de Stichting Geveltekens Vereniging Haerlem (SGVH). *Haerlem Jaarboek 2018*. 2019, Vereniging Haerlem.

—. **2016.** Jaarverslag Vereniging Haerlem, Stichting Geveltekens-SGVH. *Haerlem Jaarboek 2015*. 2016, Vereniging Haerlem.

—. **2017.** Nieuws over gevelstenen. *Haerlem Jaarboek 2016*. 2017, Vereniging Haerlem.

—. **2018.** Nieuws over gevelstenen. *Haerlem Jaarboek 2017*. 2018, Vereniging Haerlem.

—. **2020.** Nieuws over gevelstenen. *Haerlem Jaarboek 2019*. 2020, Vereniging Haerlem.

Crul, I. 2015. Kroniek 2014. *Haerlem Jaarboek 2014*. 2015, Vereniging Haerlem.

Engelbart, T. 2024. Wagenweg en Verspronckweg in Haarlem sneller naar 30 km/h vanwege scholen en kinderdagverblijven. "Bevorder de onafhankelijkheid van kinderen". *Haarlems Dagblad*. 1, 24 Mei 2024.

Flach, H. 2022. Opnieuw ouders in actie voor verkeersveiligheid, nu op Wagenweg in Haarlem. "Ik ben vooral bang voor die dikke wagens. Die rijden hier gewoon plat". *Haarlems Dagblad*. 1, 2 November 2022.

Haan, H. de en Braat, C. 2021. *De Grote Houtstraat omnibus*. Haarlem : Architext, 2021. ISBN 905105051 8.

Heemskerk, P.W. 1981. Jaarverslag 1980. *Haerlem Jaarboek 1980*. 1981, Vereniging Haerlem.

Helversteijn, W. en Jong, J. de. 1984. Kroniekjaarboek 1983. *Haerlem Jaarboek 1983*. 1984, Vereniging Haerlem.

Jong, K. de en Wynands_van_der_Ley, L. 2015. *Zuiderhout, een Haarlemse wijk tussen Hout en Spaarne*. Haarlem : Spaar en Hout, 2015. ISBN 978908683 0510.

Koene, B., 2005. Tussen Gracht en Hout, De vroege geschiedenis van de zuidkant van Haarlem. *Haerlem Jaarboek 2004*. 2005, Vereniging Haerlem.

Koene, B., Morren, J. en Schweitzer, F. 2003. *Midden-Kennemerland in de Vroege en Hoge Middeleeuwen*. Hilversum : Uitgeverij Verloren, 2003. ISBN 90 6550 774 4.

Kurtz, G.H. en Temmink, J.J. 1999. *De straat waarin wij wonen*. Haarlem : Schuyt & Co, 1999. ISBN 90 6097 454 9.

OBS_Bos_en_Vaart. Onze school. *Bos en Vaart*. [Online] [Citaat van: 19 Mei 2025.] <https://bosenvaart.nl/onze-school/>.

Polman, W.B.J., Vroom, L.J.H. en Uittenhout, J.B. 1981. Haarlems monumentenzorg in 1980. *Haerlem Jaarboek 1980*. 1981, Vereniging Haerlem.

Redactie_Haarlems_Dagblad. 1964. Burgemeester Cremers stelde "wereldklok" in werking. *Haarlems Dagblad*. 8 Juli 1964, p. 7.

—. **1964.** Er zit nog weinig schot in de afsluiting van Haarlems city. *Haarlems Dagblad*. 14 Oktober 1964, p. 7.

—. **1918.** Openbare Vrijwillige Verkoop. *Haarlems Dagblad*. 7 December 1918, p. 11.

—. **1919.** Stadsnieuws/uitslag der veiling. *Haarlems Dagblad*. 1 Augustus 1919, p. 1.

—. **1963.** Structuurplan door Haarlems raad in principe aanvaard. *Haarlems Dagblad*. 24 Mei 1963, p. 7.

—. **1963.** Wagenweg krijgt voor een deel eenrichtingverkeer. *Haarlems Dagblad*. 18 Oktober 1963, p. 11.

- . **1963.** Wethouder Happé besprak voor de middenstanders Haarlems structuurplan. *Haarlems Dagblad*. 7 Februari 1963, p. 7.
- Redactie_Nieuwe_Haarlemsche_Courant. 1965.** Accommodatieflat voor 131 rustende gezinnen. *Nieuwe Haarlemsche Courant*. 14 Augustus 1965, p. 3.
- . **1940.** Verkoop van huizen. *Nieuwe Haarlemsche Courant*. 23 Augustus 1940, p. 2.
- Redactiejaarboek. 1951.** Jaarverslag 1950. *Jaarboek Haerlem 1950*. 1951, Vereniging Haerlem, p. 3.
- . **1983.** Kroniek Jaarboek 1982. *Haerlem Jaarboek 1982*. 1983, Vereniging Haerlem.
- RedactieJaarboek. 1977.** Kroniek van Haarlem 1976. *Haerlem Jaarboek 1976*. 1977, Vereniging Haerlem.
- Redactiejaarboek. 1981.** Kroniek van Haarlem 1980. *Haerlem jaarboek 1980*. 1981, Vereniging Haerlem.
- RedactieJaarboek. 1982.** Kroniek van Haarlem 1981. *Haerlem Jaarboek 1981, 12 december*. 1982, Vereniging Haerlem.
- Speet, B. 2006.** *Historische atlas van Haarlem*. Amsterdam : SUN, 2006. ISBN 90 8506 265 9.
- Steen_Saijet, H. van en Steen, J. van. 1993.** *Huis met de beelden*. Haarlem : Uitgeverij De Vrieseborch, Haarlem, 1993. ISBN 90 6076 368 8.
- Steur, A.G. van der. 2001.** Vijfentwintigjaar Vereniging Haerlem 1976-2001, 17. Diversen. *Haerlem Jaarboek 2000*. 2001, Vereniging Haerlem.
- Swart, G.J. de. 1975.** Haarlem en zijn Openbaar Vervoer. *Haerlem Jaarboek 1974*. 1975, Vereniging Haerlem, pp. 97-138.
- Temminck, J.J., et al. 1984.** *Haarlemmerhout 400 jaar, "mooier is de wereld nergens"*. Haarlem : Schuyt & Co C.V., 1984. ISBN 90 6097 166 3.
- Wijnands, L. en Rooy, P._de. 2008.** *Historische Canon van Haarlem*. Haarlem : HDC Media, 2008. ISBN 978 90 77842 27 0.